

VIII. POPULAČNÍ VÝVOJ V KRAJÍCH⁸

POČET OBYVATEL A VĚKOVÉ SLOŽENÍ

Na rozdíl od roku 2008 (i 2007), kdy se meziročně zvýšil počet obyvatel ve všech krajích, byl v roce 2009 zaznamenán v šesti krajích populační úbytek. Jednalo se (seřazeno podle velikosti relativní meziroční změny) o kraje Karlovarský, Moravskoslezský, Vysočina, Zlínský, Královéhradecký a Olomoucký. Ve Zlínském a Moravskoslezském kraji byl kromě záporného salda stěhování zaznamenán i úbytek přirozenou měnou, byť jen nepatrný (33, resp. 7 osob). Ve zbývajících krajích převaha živě narozených nad zemřelými nekompensovala ztráty stěhování. Záporné saldo migrace (v součtu za vnitřní a zahraniční stěhování) bylo v roce 2009 zaznamenáno celkem v polovině krajů (kromě uvedených také v Ústeckém).

Díky významnému přirozenému i migračnímu přírůstku se na první místo co do početní velikosti krajů dostalo Hlavní město Praha, na druhé Středočeský kraj. Do konce roku 2008 nejlidnatější kraj Moravskoslezský zaznamenal v roce 2009 pokles počtu obyvatel, nyní je na třetím místě.

Tab. VIII.1 Pohyb obyvatelstva v krajích, 2009

Kraj	Absolutně			Na 1 000 obyvatel			Počet obyvatel k 31. 12.
	přirozený přírůstek	přírůstek stěhování	celkový přírůstek	přirozený přírůstek	přírůstek stěhování	celkový přírůstek	
ČR	10 927	28 344	39 271	1,0	2,7	3,7	10 506 813
Hl. město Praha	2 123	13 692	15 815	1,7	11,0	12,7	1 249 026
Středočeský	2 497	14 345	16 842	2,0	11,6	13,6	1 247 533
Jihočeský	560	755	1 315	0,9	1,2	2,1	637 643
Plzeňský	553	1 683	2 236	1,0	2,9	3,9	571 863
Karlovarský	275	-1 042	-767	0,9	-3,4	-2,5	307 636
Ústecký	729	-422	307	0,9	-0,5	0,4	836 198
Liberecký	893	809	1 702	2,0	1,8	3,9	439 027
Královéhradecký	350	-468	-118	0,6	-0,8	-0,2	554 402
Pardubický	641	503	1 144	1,2	1,0	2,2	516 329
Vysočina	353	-772	-419	0,7	-1,5	-0,8	514 992
Jihomoravský	1 564	2 998	4 562	1,4	2,6	4,0	1 151 708
Olomoucký	429	-525	-96	0,7	-0,8	-0,1	642 041
Zlínský	-33	-337	-370	-0,1	-0,6	-0,6	591 042
Moravskoslezský	-7	-2 875	-2 882	0,0	-2,3	-2,3	1 247 373

Rozdíly ve věkovém složení jednotlivých krajů zůstávají i přes postupné zmenšování zřetelné. Výjimečné je (nejen) v tomto ohledu hlavní město, které má (a mělo i v minulosti) nejstarší obyvatelstvo. Ve srovnání se zbývajících územními celky se Praha vyznačuje nejnižším podílem dětí v populaci a naopak nejvyšším podílem seniorů ve věku 65 a více let. Průměrný věk obyvatel (41,6 roku k 31. 12. 2009) je zde i přes stagnaci posledních let stále o jeden rok vyšší než republikový průměr a o 1,8 roku vyšší než v kraji s relativně nejmladším obyvatelstvem (Ústecký kraj, 39,8 roku). Index stáří překročil v Praze hranici 100 již v roce 1995, zatímco na úrovni celé ČR byla tato hranice poprvé překonána v roce 2006.

Ostatní kraje jsou, co se týče struktury obyvatelstva podle věku, vyrovnanější. Relativně nejmladší je na počátku 21. století obyvatelstvo severozápadních (Ústecký, Liberecký, Karlovarský kraj) a středních Čech. Naopak, podobně jako hlavní město, věkově starší populaci velkoměsta je ovlivněna také věková struktura celého kraje Jihomoravského a Plzeňského. Podíl dětí do 15 let je nejvyšší v Ústeckém a Středočeském kraji (15,2 procent), i když s o něco menší odchylkou od republikového průměru než na opačném konci žebříčku Praha (12,4 procent). Ve Středočeském kraji byl přitom podíl dětské složky ještě na konci roku 2003 čtvrtý nejnižší. V Ústeckém kraji je zároveň nejnižší zastoupení seniorů a poměr těchto dvou složek se zde ještě nevyrovnal. Index stáří je nižší než 100 (tj. stále převažují děti mladší 15 let nad osobami nad 65 let věku) také v dalších třech krajích. Nicméně celkový trend populačního stárnutí je, stejně jako ve všech ostatních krajích, zřejmý i v Ústeckém kraji.

⁸ Veškeré údaje se vztahují k území daného celku, které respektuje územní členění platné v roce události. Demografické údaje za územní celky ČR lze najít v dalších publikacích ČSÚ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide) či ve Veřejné databázi ČSÚ (<http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>).

Tab. VIII.2 Podíl obyvatel ve věku 0-14 let v krajích, 2001-2009 (k 31. 12.)

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	15,9	15,2	14,6	14,4	14,2	14,1	14,2
Hl. město Praha	13,2	12,7	12,3	12,2	12,1	12,2	12,4
Středočeský	15,7	15,3	14,9	14,8	14,8	14,9	15,2
Jihočeský	16,3	15,6	14,9	14,6	14,5	14,4	14,4
Plzeňský	15,5	14,9	14,3	14,1	14,0	13,8	13,9
Karlovarský	16,5	15,9	15,2	14,9	14,7	14,6	14,6
Ústecký	16,7	16,1	15,7	15,5	15,3	15,2	15,2
Liberecký	16,6	15,9	15,3	15,0	14,9	14,8	14,9
Královéhradecký	16,0	15,4	14,8	14,5	14,4	14,3	14,4
Pardubický	16,5	15,9	15,3	15,0	14,7	14,6	14,6
Vysočina	16,9	16,1	15,4	15,0	14,8	14,5	14,5
Jihomoravský	15,7	15,0	14,4	14,1	13,9	13,8	13,9
Olomoucký	16,2	15,4	14,7	14,4	14,2	14,1	14,2
Zlínský	16,2	15,3	14,7	14,3	14,1	14,0	13,9
Moravskoslezský	16,8	15,9	15,0	14,7	14,5	14,3	14,3

Tab. VIII.3 Podíl obyvatel ve věku 65+ let v krajích, 2001-2009 (k 31. 12.)

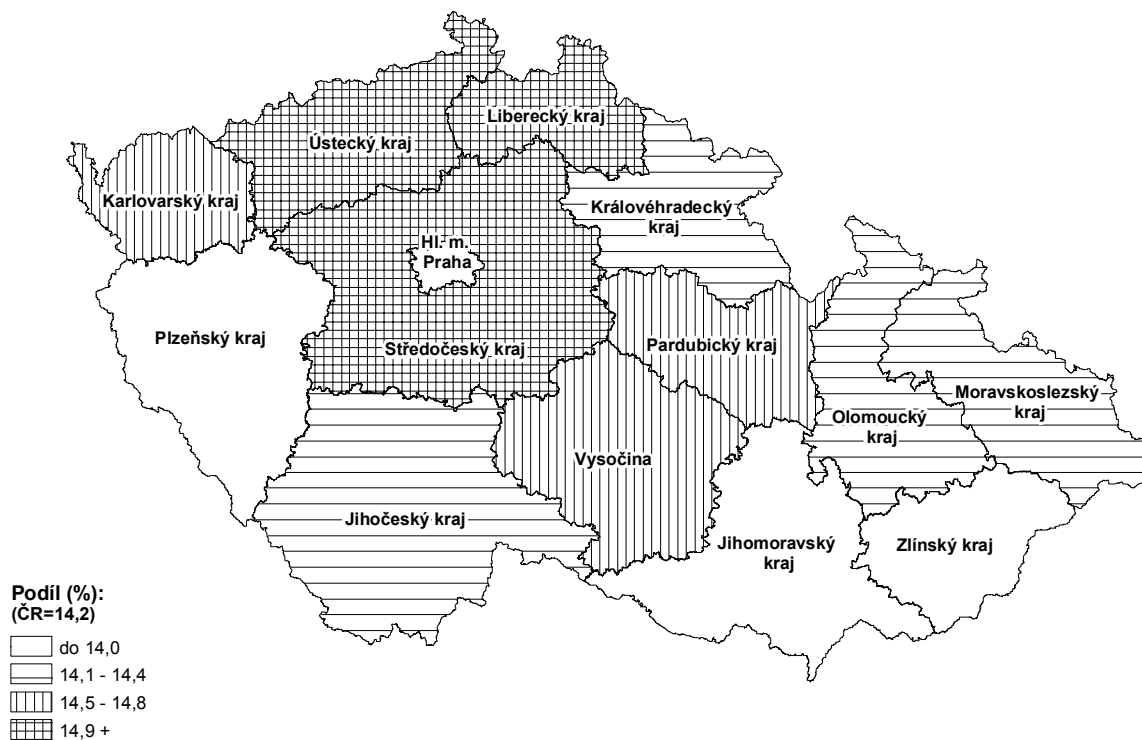
Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	13,9	13,9	14,2	14,4	14,6	14,9	15,2
Hl. město Praha	16,1	15,8	15,6	15,7	15,6	15,8	16,1
Středočeský	14,2	14,2	14,1	14,1	14,1	14,2	14,5
Jihočeský	13,7	13,8	14,1	14,3	14,5	14,8	15,2
Plzeňský	14,4	14,4	14,7	14,9	15,0	15,2	15,6
Karlovarský	12,0	12,3	12,9	13,2	13,3	13,7	14,1
Ústecký	12,2	12,2	12,6	12,8	13,0	13,3	13,7
Liberecký	12,8	12,8	13,1	13,3	13,6	13,9	14,3
Královéhradecký	14,5	14,7	14,9	15,1	15,3	15,7	16,1
Pardubický	14,1	14,2	14,5	14,7	14,8	15,1	15,5
Vysočina	13,9	14,1	14,4	14,6	14,9	15,2	15,6
Jihomoravský	14,4	14,5	14,8	15,0	15,2	15,5	15,9
Olomoucký	13,6	13,8	14,2	14,5	14,7	15,1	15,5
Zlínský	13,8	14,1	14,6	14,9	15,1	15,5	15,8
Moravskoslezský	12,4	12,7	13,3	13,7	14,1	14,5	14,9

Tab. VIII.4 Index stáří* v krajích, 2001-2009 (k 31. 12.)

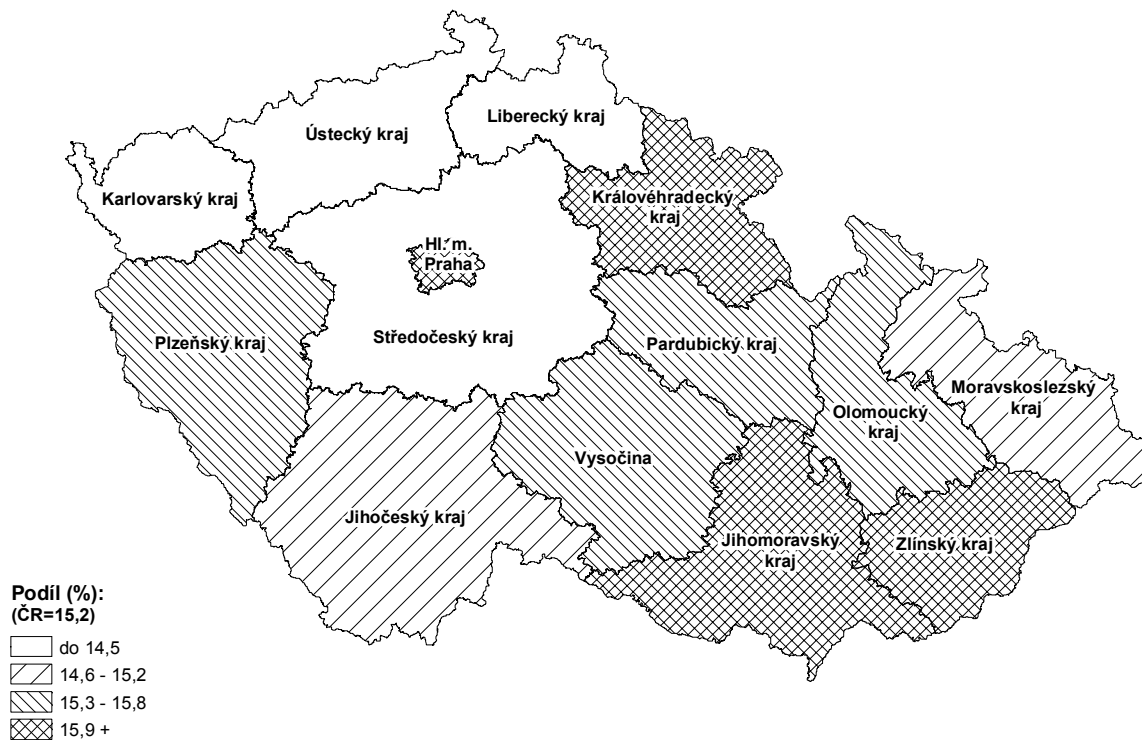
Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	87,2	91,6	97,0	100,2	102,4	105,1	107,0
Hl. město Praha	122,3	125,0	126,9	128,8	129,4	130,0	129,5
Středočeský	90,5	92,8	94,5	95,5	95,3	95,6	95,4
Jihočeský	84,0	88,8	94,5	97,7	100,2	103,2	105,5
Plzeňský	92,9	96,9	102,9	105,5	107,3	110,1	112,3
Karlovarský	72,7	77,5	84,9	88,4	90,9	93,7	96,3
Ústecký	73,4	75,7	80,2	83,0	85,0	87,6	90,0
Liberecký	77,2	80,5	85,8	89,0	91,2	94,1	96,0
Královéhradecký	90,6	95,0	100,3	103,7	106,1	109,6	111,7
Pardubický	85,1	89,7	95,1	98,1	100,6	103,7	106,2
Vysočina	82,0	87,5	93,6	97,4	100,6	104,5	107,5
Jihomoravský	91,8	96,7	102,4	106,1	108,9	112,3	114,2
Olomoucký	84,4	89,6	96,5	100,3	103,5	107,1	109,4
Zlínský	85,3	92,0	99,4	103,7	107,2	110,8	113,6
Moravskoslezský	74,2	80,0	88,6	93,5	97,2	101,2	104,3

* počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0-14 let

Obr. VIII.1 Podíl obyvatel věkové skupiny 0-14 let v populaci krajů, 31. 12. 2009

Obr. VIII.2 Podíl obyvatel věkové skupiny 65+ let v populaci krajů, 31. 12. 2009

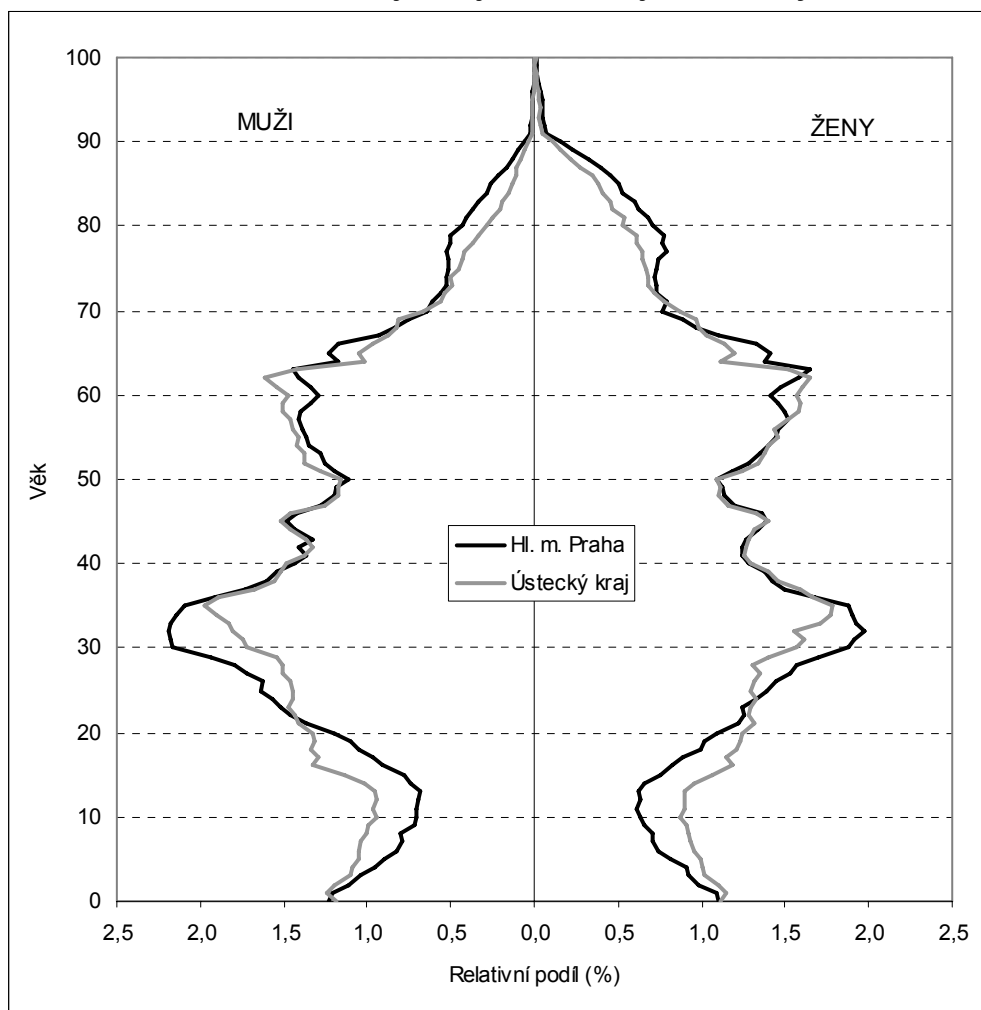

Průměrný věk obyvatel jednotlivých krajů se na konci roku 2009 pohyboval mezi 39,8 a 41,6 lety, přičemž nejnižší hodnota platila pro Ústecký kraj a nejvyšší pro hlavní město. Druhý nejvyšší průměrný věk obyvatel byl v Královéhradeckém kraji (41,1 roku), třetí v Plzeňském (41,0 roku).

Tab. VIII.5 Průměrný věk obyvatel v krajích, 2001-2009 (k 31. 12.)

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	39,0	39,5	40,0	40,2	40,3	40,5	40,6
Hl. město Praha	41,3	41,6	41,7	41,8	41,7	41,6	41,6
Středočeský	39,3	39,7	39,9	40,0	40,0	40,0	40,0
Jihočeský	38,7	39,3	39,8	40,1	40,3	40,5	40,7
Plzeňský	39,5	40,0	40,4	40,6	40,7	40,8	41,0
Karlovarský	38,0	38,5	39,1	39,4	39,6	39,8	40,1
Ústecký	38,1	38,5	39,0	39,2	39,4	39,6	39,8
Liberecký	38,4	38,9	39,4	39,7	39,8	40,0	40,1
Královéhradecký	39,3	39,8	40,3	40,6	40,7	40,9	41,1
Pardubický	38,7	39,3	39,8	40,0	40,2	40,4	40,6
Vysočina	38,4	38,9	39,5	39,8	40,0	40,3	40,5
Jihomoravský	39,2	39,8	40,3	40,5	40,6	40,8	40,9
Olomoucký	38,7	39,3	39,8	40,1	40,3	40,5	40,7
Zlínský	38,7	39,3	39,9	40,2	40,4	40,7	40,9
Moravskoslezský	38,1	38,8	39,4	39,7	39,9	40,2	40,4

Obr. VIII.3 Věková struktura kraje s nejstarším a nejmladším obyvatelstvem, 31. 12. 2009

SŇATEČNOST

V roce 2009 bylo uzavřeno výrazně méně sňatků než v roce předcházejícím. Šlo dokonce již o druhý výrazný meziroční pokles v řadě. Mezi roky 2008 a 2009 se celkový počet sňatků snížil o 9 procent, mezi roky 2007 a 2008 o 8 procent. Obdobné meziroční snížení počtu sňatků, konkrétně o 7 procent, bylo naposledy zaznamenáno mezi roky 2002 a 2003. V období 2007-2009 se oba meziroční poklesy projeví ve všech krajích, a to ve všech poměrně významně. Největší relativní úbytky byly v obou letech zaznamenány v Karlovarském a Ústeckém kraji (o 11-13 procent), v roce 2008 také v Pardubickém (o 11 procent). Naopak nejmenší úbytek nastal v roce 2009 v Praze a Zlínském kraji, o rok dříve v kraji Středočeském (ve všech případech o 5 procent).

Regionální rozdíly v úrovni sňatečnosti nejsou velké. V rámci výrazných změn demografického chování obyvatel České republiky po roce 1989, kdy došlo ke změnám nejen celkové úrovně jednotlivých demografických procesů, ale i jejich struktur, se však do určité míry měnilo geografické rozdělení republiky podle úrovně sňatečnosti. Regionem s tradičně podprůměrnou mírou sňatečnosti svobodných byly a jsou západní Čechy (Ústecký a Karlovarský kraj). Oblastí s nejvyšší intenzitou sňatečnosti byly na počátku 90. let 20. století východní Čechy (Pardubický a Královéhradecký kraj) a Vysočina. Do roku 2003 se však ve východních Čechách sňatečnost snížila a dodnes zde svobodní muži i ženy vykazují jen průměrnou úroveň sňatečnosti. Maximum zůstalo na Vysočině a nově je v kraji Jihomoravském a v roce 2009 i Zlínském.

Tab. VIII.6 Index sňatečnosti svobodných v krajích, 2001-2009

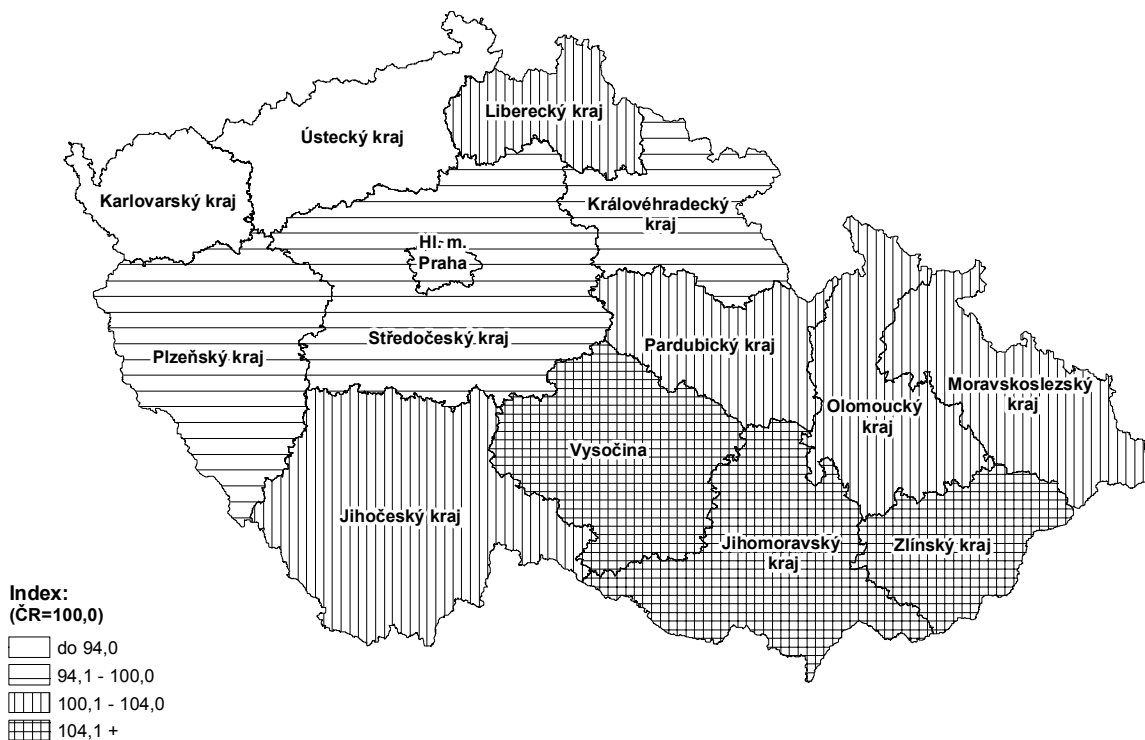
Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Muži							
ČR	100	100	100	100	100	100	100
Hl. město Praha	106	113	107	104	98	94	96
Středočeský	99	102	101	99	101	101	100
Jihočeský	103	99	100	101	103	102	102
Plzeňský	104	99	99	101	97	97	96
Karlovarský	100	92	91	92	93	90	88
Ústecký	95	91	94	95	102	95	93
Liberecký	101	94	97	100	104	102	101
Královéhradecký	101	100	101	98	98	102	99
Pardubický	101	96	100	105	101	101	100
Vysočina	106	107	101	100	100	102	105
Jihomoravský	102	107	105	106	103	106	105
Olomoucký	95	95	95	98	96	101	100
Zlínský	100	96	104	98	102	102	109
Moravskoslezský	95	95	96	96	99	101	102
Ženy							
ČR	100	100	100	100	100	100	100
Hl. město Praha	101	106	103	102	96	94	94
Středočeský	99	99	99	99	100	101	98
Jihočeský	99	101	99	100	101	100	101
Plzeňský	103	100	99	101	97	95	96
Karlovarský	99	92	89	88	93	88	84
Ústecký	95	90	93	94	100	96	95
Liberecký	102	96	101	100	101	104	102
Královéhradecký	104	101	100	100	100	102	102
Pardubický	99	99	101	105	103	99	103
Vysočina	108	108	105	101	103	103	104
Jihomoravský	102	106	103	104	103	106	105
Olomoucký	96	96	98	100	98	101	102
Zlínský	99	99	105	98	101	102	108
Moravskoslezský	96	96	97	98	100	102	101

Pozn.: Z důvodu neexistence bilancí podle rodinného stavu na úrovni krajů byl pro hodnocení úrovně sňatečnosti svobodných v jednotlivých krajích použit metodicky odlišně konstruovaný ukazatel úhrnné sňatečnosti svobodných než v kapitole Sňatečnost. Proto jsou prezentovány pro jednotlivé kraje pouze indexy, udávající vztah výše úhrnné sňatečnosti svobodných v kraji vzhledem k republikové hodnotě.

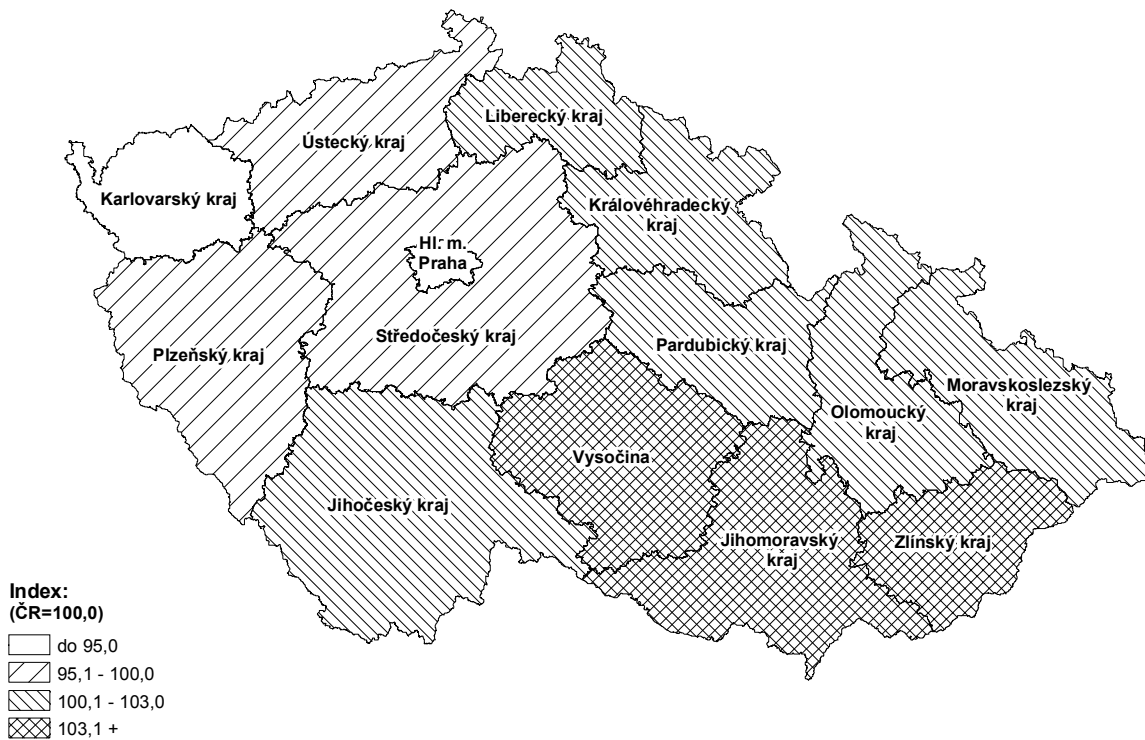
Mezi kraje s velmi nízkou úrovní sňatečnosti svobodných se v polovině nového století dočasně posunuly kraje Olomoucký a Moravskoslezský, pro které byla na počátku 90. let 20. století charakteristická průměrná úroveň sňatečnosti, v současnosti je zde sňatečnost lehce nadprůměrná. Situace se změnila také pro Prahu.

Ještě počátkem 90. let zde byla druhá nejnižší úroveň sňatečnosti svobodných v republice, o dvanáct let později naopak jedna z nejvyšších (u mužů dokonce nejvyšší). V posledních třech letech se však úhrnná sňatečnost svobodných populace hlavního města vrátila do podprůměrných hodnot.

Obr. VIII.4 Index sňatečnosti svobodných mužů v krajích, 2009

Obr. VIII.5 Index sňatečnosti svobodných žen v krajích, 2009

Hlavní město Praha se od ostatních krajů výrazně odlišuje v průměrném věku ženichů a nevěst při uzavření prvního manželství. Ten je zde zhruba o 1,5 roku vyšší, v případě žen dokonce o 1,8 roku vyšší než je průměr za zbývající regiony republiky. Rozdíly mezi ostatními kraji jsou malé, vyčlenit lze ještě na jedné straně Karlovarský kraj s vyšším průměrným věkem snoubenců a Vysočinou na straně druhé. Postupné (nemalé) zvyšování průměrného věku při vstupu do manželství však zaznamenávají všechny územní celky.

Tab. VIII.7 Průměrný věk při 1. sňatku v krajích, 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Muži							
ČR	27,6	28,5	29,1	29,4	29,7	29,8	30,2
Hl. město Praha	29,0	29,9	30,5	30,6	31,0	31,2	31,6
Středočeský	27,5	28,3	29,1	29,3	29,7	29,5	30,1
Jihočeský	27,6	28,2	29,1	29,2	29,7	29,7	30,1
Plzeňský	27,5	28,2	28,9	29,5	29,5	29,9	30,4
Karlovarský	28,0	28,7	29,6	29,5	30,0	30,4	30,7
Ústecký	27,6	28,4	29,0	29,4	29,9	30,0	30,3
Liberecký	27,8	28,6	29,3	29,6	29,6	29,8	30,2
Královéhradecký	27,4	28,1	28,6	29,4	29,4	29,8	30,0
Pardubický	27,2	28,0	28,5	29,0	29,3	29,4	29,9
Vysočina	27,2	27,8	28,6	28,8	29,2	29,3	29,7
Jihomoravský	27,6	28,5	29,0	29,4	29,6	29,8	30,1
Olomoucký	27,6	28,3	28,9	29,2	29,5	29,7	30,1
Zlínský	27,3	28,2	28,9	29,4	29,5	29,5	30,0
Moravskoslezský	27,2	28,2	28,6	29,0	29,3	29,4	29,8
Ženy							
ČR	24,9	25,7	26,3	26,7	26,9	27,1	27,5
Hl. město Praha	26,5	27,2	27,8	28,1	28,4	28,4	29,1
Středočeský	24,6	25,3	26,1	26,4	26,7	26,8	27,4
Jihočeský	24,7	25,4	26,2	26,4	26,7	26,9	27,2
Plzeňský	24,7	25,4	26,0	26,6	26,7	26,9	27,4
Karlovarský	24,9	25,9	26,5	27,0	26,9	27,5	27,9
Ústecký	24,8	25,4	26,2	26,6	26,9	27,3	27,4
Liberecký	25,0	25,7	26,3	26,8	27,0	27,1	27,5
Královéhradecký	24,7	25,4	26,0	26,5	26,7	27,0	27,1
Pardubický	24,4	25,5	25,9	26,4	26,7	26,6	27,1
Vysočina	24,2	25,0	25,8	26,1	26,4	26,6	26,8
Jihomoravský	24,8	25,8	26,3	26,7	26,9	27,2	27,4
Olomoucký	24,8	25,6	26,2	26,6	26,9	26,9	27,3
Zlínský	24,8	25,4	26,2	26,7	26,7	26,8	27,2
Moravskoslezský	24,6	25,4	26,0	26,4	26,7	26,8	27,2

Pozn.: Díky odlišnému metodickému výpočtu (viz pozn. pod Tab. VIII.6) se hodnoty za ČR od těch uvedených v kapitole Sňatečnost liší (jsou cca o 1,5-2 roky nižší).

ROZVODOVOST

V roce 2009 se republiková hodnota úhrnné rozvodovosti, podílu manželství končících rozvodem, snížila na 47 procent (z 50 procent v roce 2008). V kraji Libereckém, Královéhradeckém a Pardubickém byla však rozvodovost ve srovnání s předcházejícím rokem v roce 2009 vyšší. V těchto krajích, a ještě v kraji Plzeňském, byl ale meziroční pokles zaznamenán o rok dříve, zatímco ve zbývajících částech republiky se mezi roky 2007 a 2008 intenzita rozvodovosti zvýšila. Menší meziroční výkyvy demografických ukazatelů jsou na úrovni krajů běžné a nemusí vždy znamenat podstatnější změnu demografického chování populace daného územního celku.

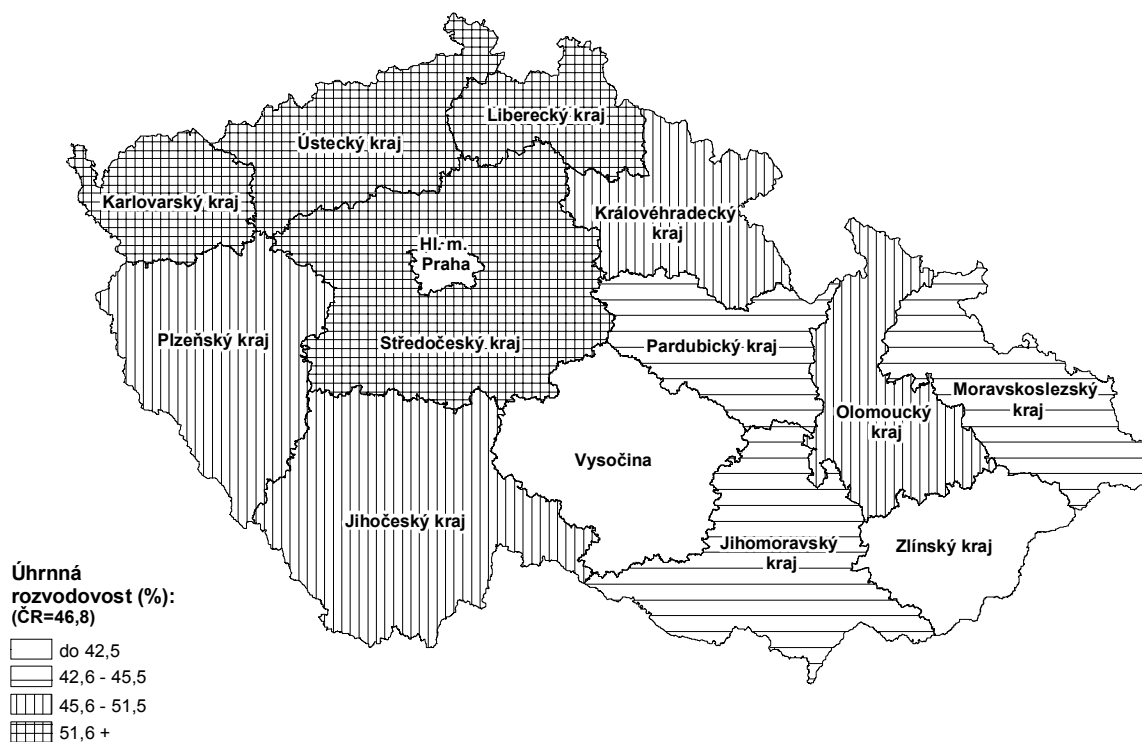
Intenzita rozvodovosti v ČR je nicméně dlouhodobě a poměrně stabilně výrazně územně diferencována. Nejvyšší rozvodovost se vyskytuje v oblasti severozápadních, severních a středních Čech, kde již přesahuje hranici padesáti procent manželství končících rozvodem. V regionech s nejnižší intenzitou rozvodovosti – Vysočina a Zlínský kraj – se naproti tomu v posledních několika letech pohybuje úhrnná rozvodovost okolo čtyřiceti procent. „Zajímavý“ je vývoj rozvodovosti v hlavním městě. Zatímco na počátku tohoto století byla Praha regionem s nadprůměrnou intenzitou rozvodovosti, od poloviny desetiletí patří mezi kraje s průměrnou, resp. mírně podprůměrnou hodnotou úhrnné rozvodovosti. V roce 2009 navíc došlo k jejímu výraznému poklesu a Praha se tak pro tento rok stala krajem s druhou nejnižší úrovní rozvodovosti (42 procent).

Tab. VIII.8 Úhrnná rozvodovost v krajích, 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	44,7	48,0	47,3	48,7	48,7	49,6	46,8
Hl. město Praha	50,1	48,7	46,8	48,9	47,5	48,7	42,0
Středočeský	45,3	52,7	52,4	53,9	53,7	54,0	52,2
Jihočeský	44,6	48,9	48,1	45,0	42,4	52,0	46,2
Plzeňský	44,7	51,4	47,5	47,6	50,4	47,7	46,1
Karlovarský	44,8	54,8	55,3	53,6	55,2	57,2	56,4
Ústecký	52,6	53,2	51,5	53,8	51,7	54,2	53,5
Liberecký	48,5	51,4	49,6	55,4	56,1	51,3	52,1
Královéhradecký	43,7	45,3	48,4	49,0	50,9	44,7	48,2
Pardubický	40,5	43,6	44,4	42,4	44,8	42,4	44,9
Vysočina	35,5	38,7	39,3	39,5	41,0	44,3	38,8
Jihomoravský	40,6	42,9	43,9	43,9	48,6	48,8	44,6
Olomoucký	40,4	44,3	46,7	50,4	47,3	49,0	45,9
Zlínský	37,6	41,8	38,9	44,9	43,0	45,2	42,4
Moravskoslezský	45,8	49,7	47,6	49,4	48,3	50,3	45,3

Pozn.: Úhrnné míry rozvodovosti v krajích jsou v některých případech ve skutečnosti nepatrně vyšší, neboť souhrnný údaj za kraj o počtech výchozích sňatků vychází z údajů za okresy, přičemž ty jsou k dispozici až od roku 1960.

Obr. VIII.6 Úhrnná rozvodovost v krajích, 2009

Průměrná délka trvání manželství do jeho ukončení rozvodem se v roce 2009 pohybovala mezi 11,0 lety v Karlovarském a 13,3 lety ve Zlínském kraji. Zpravidla platí, že v krajích s vysokou úrovní rozvodovosti trvají manželství v průměru kratší dobu a naopak. Nadprůměrné hodnoty celkové míry rozvodovosti daných regionů jsou totiž dány zejména vyšší rozvodovostí v prvních několika letech po uzavření manželství.

PORODNOST

V celorepublikovém pohledu se roční počty narozených, po hlubokém poklesu v 90. letech 20. století, v období 2002-2008 každoročně zvyšovaly, když od roku 2004 výrazněji. Obdobný vývoj až na několik dílčích výjimek platil i pro jednotlivé kraje. Mezi roky 2008 a 2009 došlo k celkovém poklesu počtu narozených, i když pro čtyři kraje – Prahu, Plzeňský, Olomoucký a Královéhradecký – to neplatilo, i v roce 2009 zde pokračoval trend rostoucího počtu narozených dětí. Ve všech případech se však jednalo o velmi malý relativní vzestup (o 1 procento v Praze, v ostatních krajích o méně než půl procenta).

Tab. VIII.9 Živě narozené děti podle pořadí v krajích, 2009

Kraj	Absolutně živě narození	Podíl živě narozených dětí podle pořadí (%)		
		1. pořadí	2. pořadí	3.+ pořadí
ČR	118 348	47,3	38,2	14,5
Hl. město Praha	14 488	55,3	35,6	9,1
Středočeský	15 219	47,1	40,0	12,9
Jihočeský	7 027	46,6	38,3	15,1
Plzeňský	6 412	47,5	38,8	13,7
Karlovarský	3 425	46,3	37,0	16,7
Ústecký	9 626	45,8	36,0	18,2
Liberecký	5 206	45,6	38,0	16,4
Královéhradecký	6 261	44,9	39,4	15,7
Pardubický	5 644	44,7	39,8	15,5
Vysočina	5 447	44,0	39,6	16,4
Jihomoravský	13 145	47,9	38,0	14,1
Olomoucký	7 134	45,8	39,0	15,2
Zlínský	6 076	44,7	40,5	14,8
Moravskoslezský	13 238	46,6	37,5	15,9

Určité regionální rozdíly se ukazují ve struktuře narozených podle pořadí, odrážející územní diference v celkové úrovni plodnosti. Z pohledu vysokého zastoupení prvorozených dětí je výjimečná Praha, území s nejnižším průměrným počtem dětí připadajících na jednu ženu. V roce 2009 byl zde podíl dětí prvního pořadí 55 procent, když republikový průměr činil 47 procent. Třetí a další děti se zase nejčastěji rodí v Ústeckém kraji (18 procent). Vysokým podílem druhých dětí (40 procent) se vyznačuje Zlínský kraj a také kraj s aktuálně nejvyšší úhrnnou plodností – Středočeský.

Vývoj celkové úrovně plodnosti v posledních dvou desetiletích měl ve všech hodnocených územních celcích shodný trend. Úhrnná plodnost v 90. letech 20. století prudce klesla, v jednotlivých krajích o 33-42 procent z hodnoty 1,7-1,9 dítěte na jednu ženu, přičemž došlo ke změně územního rozložení. Těžiště vyšší plodnosti se přesunulo z východní části Čech na severozápad. Na přelomu 20. a 21. století zaznamenaly všechny kraje svou historicky nejnižší úroveň plodnosti (1,04-1,15 dítěte na jednu ženu reprodukčního věku). V novém století došlo k opětovnému oživení plodnosti – úhrnná plodnost v jednotlivých krajích vzrostla minimálně o čtvrtinu. Nejintenzivněji se zvýšila ve Středočeském kraji – o více než třetinu z 1,16 v roce 2001 na 1,60 v roce 2008 (v roce 2009 pokles na 1,58). Území obklopující hlavní město Prahu se tak stalo oblastí v současné době s jednou z nejvyšších úrovní plodnosti, zatímco na počátku 90. let 20. století bylo na opačné straně pomyslného žebříčku. Do značné míry je tato situace výsledkem aktuálních migračních trendů, kdy se v rámci suburbanizace stěhují z hlavního města do zázemí převážně mladí lidé, kteří následně zakládají či rozšiřují své rodiny.

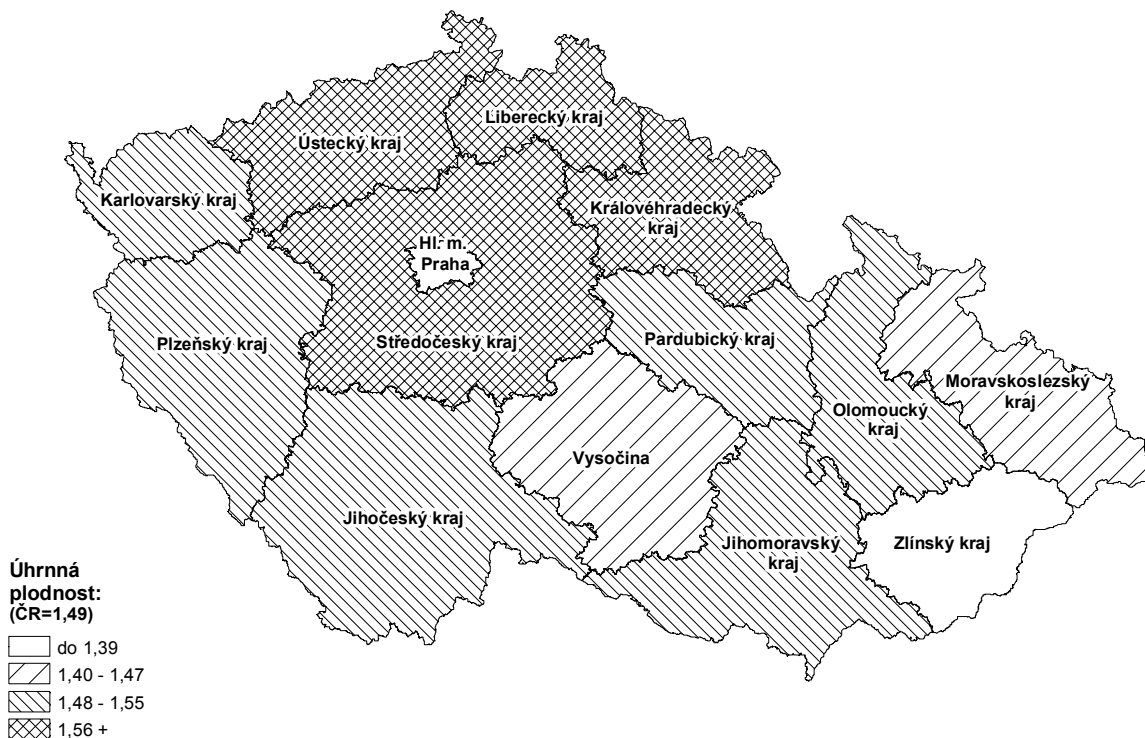
Tab. VIII.10 Úhrnná plodnost v krajích, 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	1,15	1,18	1,28	1,33	1,44	1,50	1,49
Hl. město Praha	1,10	1,10	1,24	1,27	1,30	1,37	1,37
Středočeský	1,16	1,20	1,34	1,38	1,52	1,60	1,58
Jihočeský	1,13	1,17	1,26	1,31	1,44	1,50	1,49
Plzeňský	1,13	1,16	1,29	1,37	1,44	1,50	1,51
Karlovarský	1,22	1,21	1,28	1,37	1,47	1,53	1,50
Ústecký	1,22	1,30	1,38	1,42	1,56	1,61	1,58
Liberecký	1,18	1,20	1,27	1,33	1,51	1,56	1,58
Královéhradecký	1,18	1,22	1,30	1,32	1,49	1,53	1,56
Pardubický	1,13	1,18	1,26	1,35	1,48	1,49	1,48
Vysočina	1,14	1,19	1,29	1,32	1,39	1,48	1,45
Jihomoravský	1,11	1,14	1,26	1,30	1,40	1,49	1,49
Olomoucký	1,13	1,16	1,23	1,29	1,40	1,46	1,48
Zlínský	1,11	1,11	1,23	1,23	1,34	1,40	1,39
Moravskoslezský	1,16	1,19	1,28	1,32	1,44	1,46	1,47

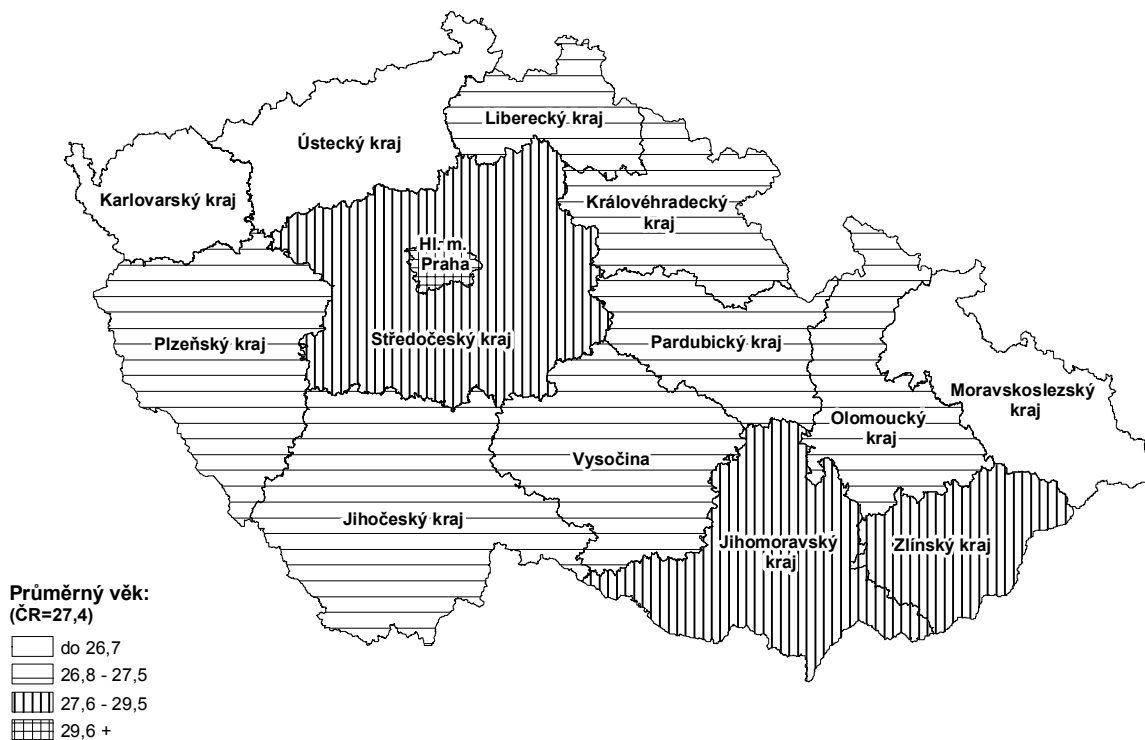
V období 2001-2009 také významně narostla intenzita plodnosti v kraji Jihomoravském, který o desetiletí dříve zaznamenal nejprudší pokles, a v kraji Plzeňském. Nejméně progresivní byl naopak přírůstek v Karlovarském kraji (v roce 2009 se však oproti roku 2008 úroveň plodnosti mírně snížila), v Praze a Zlínském kraji. Plodnost v hlavním městě tak zůstala ve srovnání s ostatními regiony nízká – pod hladinou

1,4 dítěte na jednu ženu. I když se díky ne zcela stejnoměrnému vývoji územní rozdíly v úrovni plodnosti v novém století mírně zvýšily (s největší diferenciací v roce 2007), zůstávají relativně nízké.

Obr. VIII.7 Úhrnná plodnost v krajích, 2009

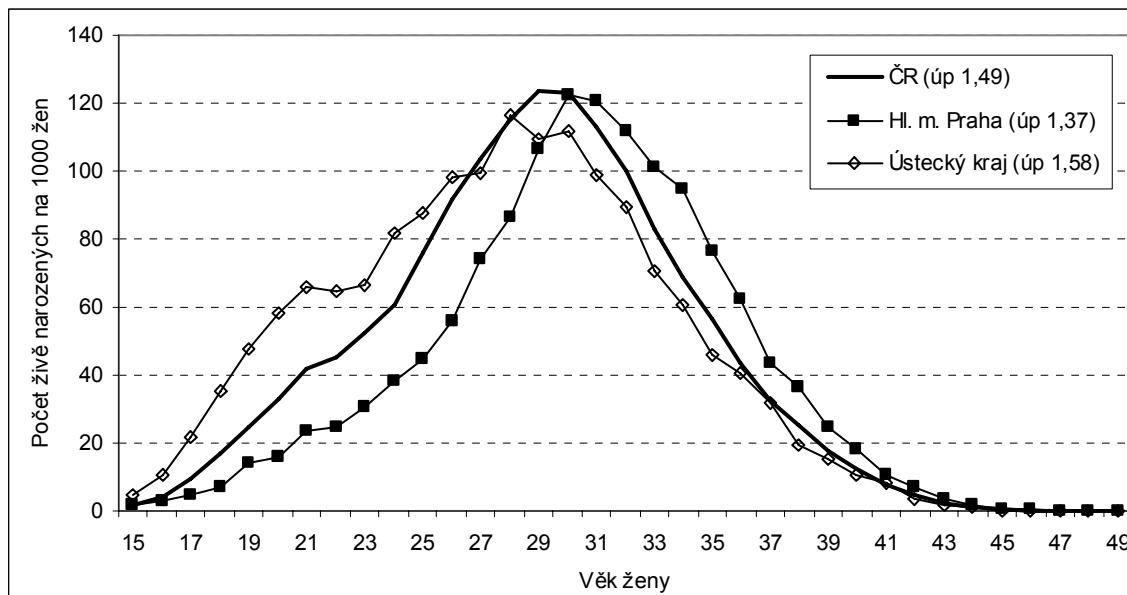

Obr. VIII.8 Průměrný věk při narození 1. dítěte v krajích, 2009

I v případě průměrného věku matek při narození dítěte jsou územní rozdíly malé. Obdobně jako u průměrného věku snoubenců při uzavření prvního manželství se od ostatních celků výrazně odlišuje populace hlavního města. Ženy s pobytem v Praze obecně rodí v pozdějším věku, v roce 2009 o 1,6 roku později oproti celorepublikovému průměru, v případě věku při narození prvního dítěte je rozdíl dokonce vyšší než dva roky. Rozdíly ve věkovém rozložení plodnosti jsou i mezi zbývajícími kraji, ovšem ne tak výrazné. Kraji s nejmladšími rodičkami jsou Ústecký a Karlovarský, naopak v průměru starší matky rodí ve Zlínském a Jihomoravském kraji. Trend růstu průměrného věku rodiček, ke kterému dochází od počátku 90. let 20. století, je však typický pro všechny kraje.

Obr. VIII.9 Míry plodnosti podle věku v krajích s nejstarší a nejmladší věkovou strukturou rodiček, 2009

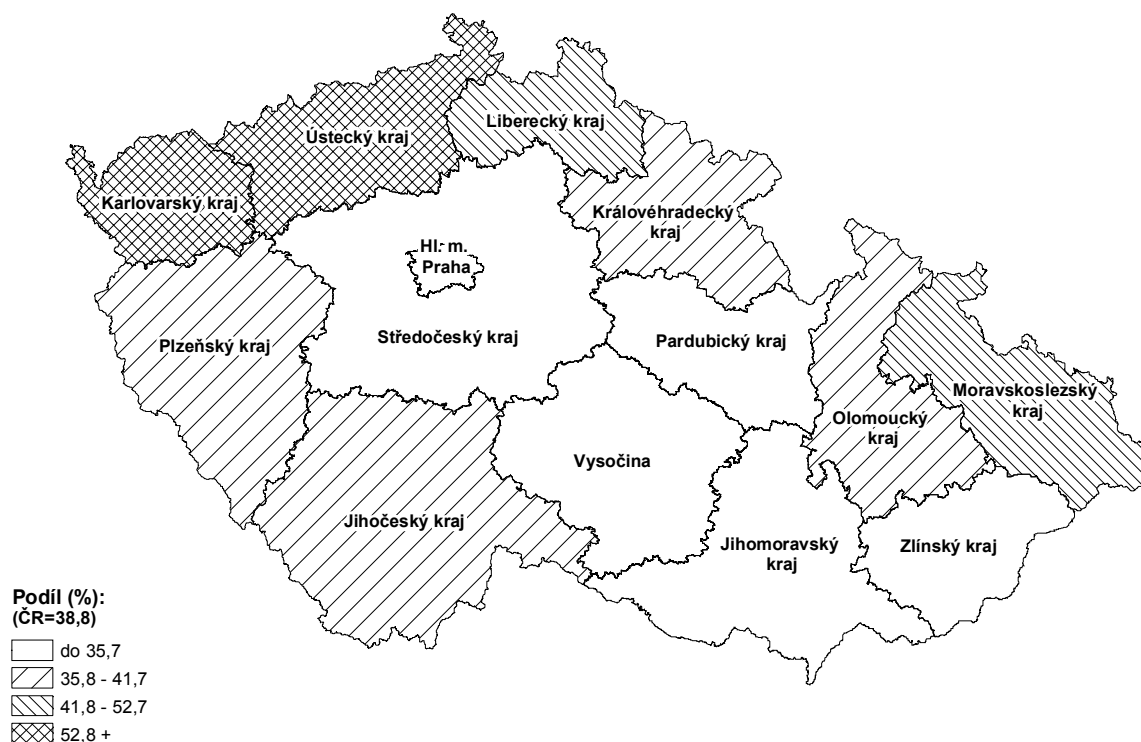

Významně – více než průměrný věk při narození dítěte i úhrnná plodnost – je územně diferencován podíl dětí narozených mimo manželství. Tato charakteristika dokonce patří mezi nejvíce územně diferencované demografické ukazatele. V Karlovarském a Ústeckém kraji překračuje padesát procent, na druhou stranu méně než třetina dětí se mimo manželství rodí v kraji Zlínském a Vysočina. Nepatrně vyšší než třetinový je tento podíl v Praze, Jihomoravském a Středočeském kraji. Základní regionální rozložení republiky podle tohoto ukazatele zůstává v čase zachováno, podíl dětí rodičích se nevdaným ženám se v posledních dvou desetiletích zvyšuje ve všech krajích, i když ne stejným tempem. Nejrychleji se zvyšoval v regionech s nejnižší počáteční hodnotou (Vysočina, Zlínský) a naopak nejméně v krajích s nejvyššími hodnotami a také v Praze. Tím se statisticky vyjádřená územní diference podstatně snížila, stále však zůstává významná.

Tab. VIII.11 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v krajích (%), 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	23,5	28,5	31,7	33,3	34,5	36,3	38,8
Hl. město Praha	22,8	25,4	28,0	30,0	30,8	32,6	33,7
Středočeský	20,7	25,6	29,0	29,7	31,3	33,2	34,5
Jihočeský	18,8	26,1	29,4	33,0	33,1	35,6	38,0
Plzeňský	23,1	29,3	32,4	34,0	35,1	37,3	40,9
Karlovarský	41,3	46,9	49,4	51,1	51,0	53,9	55,1
Ústecký	40,0	45,6	48,0	48,3	49,6	50,2	53,6
Liberecký	29,1	34,3	37,9	38,1	40,2	40,3	44,6
Královéhradecký	21,9	27,1	30,4	31,8	35,0	35,9	38,8
Pardubický	17,8	23,8	27,8	30,0	30,0	32,6	35,7
Vysočina	12,6	18,0	22,7	24,9	25,2	29,0	32,1
Jihomoravský	18,6	23,5	26,4	27,8	28,8	30,6	33,8
Olomoucký	22,3	26,3	31,2	33,4	34,5	36,7	39,5
Zlínský	14,3	18,2	21,5	23,5	25,8	27,9	30,5
Moravskoslezský	27,0	32,7	36,5	38,1	39,4	41,7	44,2

Obr. VIII.10 Podíl živě narozených dětí mimo manželství v krajích, 2009

Při uvažování menších územních celků – okresů – se ukazují rozdíly ještě o něco výraznější. Nejvyšší zastoupení dětí narozených neprovdaným ženám se vyskytuje v okresech severozápadních Čech a některých pohraničních okresech severní Moravy (Bruntál, Jeseník, Karviná), naopak nízký podíl dětí narozených mimo manželství je tradičně charakteristický pro okresy jižní Moravy a Českomoravské vysočiny, v současnosti také pro okresy Praha-východ a Praha-západ.

Tab. VIII.12 Okresy s nejvyšším a nejnižším podílem dětí narozených mimo manželství, 2009

Okres	Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%)	Okres	Podíl živě narozených dětí mimo manželství (%)
Most	59,9	Praha-východ	26,1
Sokolov	59,6	Praha-západ	26,4
Bruntál	58,9	Uherské Hradiště	26,8
Děčín	55,8	Brno-venkov	27,9
Cheb	55,7	Zlín	28,8
Jeseník	55,4	Žďár nad Sázavou	28,9
Teplice	54,8	Blansko	31,3
Tachov	54,7	Havlíčkův Brod	31,5
Louny	54,4	Pelhřimov	32,0
Chomutov	53,5	Beroun	32,3

POTRATOVOST

Po dvou letech stagnace se celkový počet potratů v roce 2009 opět meziročně snížil. Klesl zejména počet umělých přerušení těhotenství (UPT), počet samovolných potratů dále pokračoval v trendu pozvolného zvyšování. Z pohledu krajů se počet potratů mezi roky 2008 a 2009 snížil v deseti krajích, v případě interrupcí dokonce v jedenácti. Další zvýšení počtu interrupcí (celkem ve třech krajích) bylo patrné zejména ve Středočeském kraji, a také ve Zlínském. K meziročnímu nárůstu došlo rovněž v Královéhradeckém kraji, avšak zde byl zaznamenán pokles interrupcí mezi roky 2007 a 2008.

V regionálním porovnání úrovně potratovosti je patrný rozdíl mezi vyššími hodnotami ukazatelů v Čechách, zejména severních a západních, a nižšími v krajích moravských. Územní variabilita úrovně potratovosti je poměrně vysoká. Výše celkové úrovně potratovosti vyjádřená průměrným počtem potratů připadajících na jednu ženu reprodukčního věku se v roce 2009 v jednotlivých krajích pohybovala v rozmezí 0,44

(Jihomoravský a Pardubický kraj) a 0,76 potratu (Ústecký kraj), úroveň indukované potratovosti v rozmezí 0,23 (Pardubický kraj) a 0,49 UPT (Ústecký kraj).

Tab. VIII.13 Ukazatele potratovosti v krajích, 2009

Kraj	Úhrnná potratovost	Průměrný věk při potratu	Úhrnná indukovaná potratovost	Podíl UPT na úhrnu potratů (%)	Podíl UPT na úhrnu těhotenství (%)	Antikoncepce* (%)
ČR	0,53	30,1	0,33	60,8	15,5	53,9
Hl. město Praha	0,48	30,5	0,34	68,6	16,3	68,8
Středočeský	0,57	30,1	0,37	64,6	16,4	45,5
Jihočeský	0,51	30,1	0,30	57,7	14,5	54,2
Plzeňský	0,60	29,9	0,35	56,8	15,7	44,2
Karlovarský	0,64	29,6	0,42	64,9	19,2	51,7
Ústecký	0,76	29,2	0,49	63,1	20,3	54,3
Liberecký	0,62	29,6	0,38	61,3	16,9	53,3
Královéhradecký	0,57	30,3	0,36	62,1	16,4	53,1
Pardubický	0,44	30,5	0,23	51,7	11,7	54,1
Vysočina	0,45	30,7	0,24	52,9	12,3	49,5
Jihomoravský	0,44	30,5	0,27	59,2	13,1	54,5
Olomoucký	0,45	30,3	0,25	55,2	12,6	61,4
Zlínský	0,45	30,8	0,25	55,4	13,3	51,5
Moravskoslezský	0,51	29,8	0,31	60,3	15,5	51,0

* podíl žen (k 31. 12. 2008) ve fertilním věku užívajících antikoncepci předepsanou lékařem (zdroj: ÚZIS)

Podíl umělých přerušení těhotenství na celkovém úhrnu potratů, stejně jako jejich podíl na úhrnu všech těhotenství, se dlouhodobě snižuje. A to vlivem značného poklesu míry indukované potratovosti, ale také vzestupem počtu samovolných potratů a intenzity samovolné potratovosti v posledních letech. Regionální rozdíly na úrovni krajů v procentním podílu těhotenství končících UPT jsou větší než v případě podílu UPT na všech registrovaných potratech. V obou případech jsou však nejvyšší hodnoty typické pro Ústecký a Karlovarský kraj, u podílu UPT na celkovém počtu potratů také pro Prahu, která pomyslný žebříček v tomto ohledu dokonce vede, a Středočeský kraj. Naopak nejnižší jsou oba podíly (v korelaci s nejnižší mírou indukované potratovosti) v kraji Pardubickém a Vysočina.

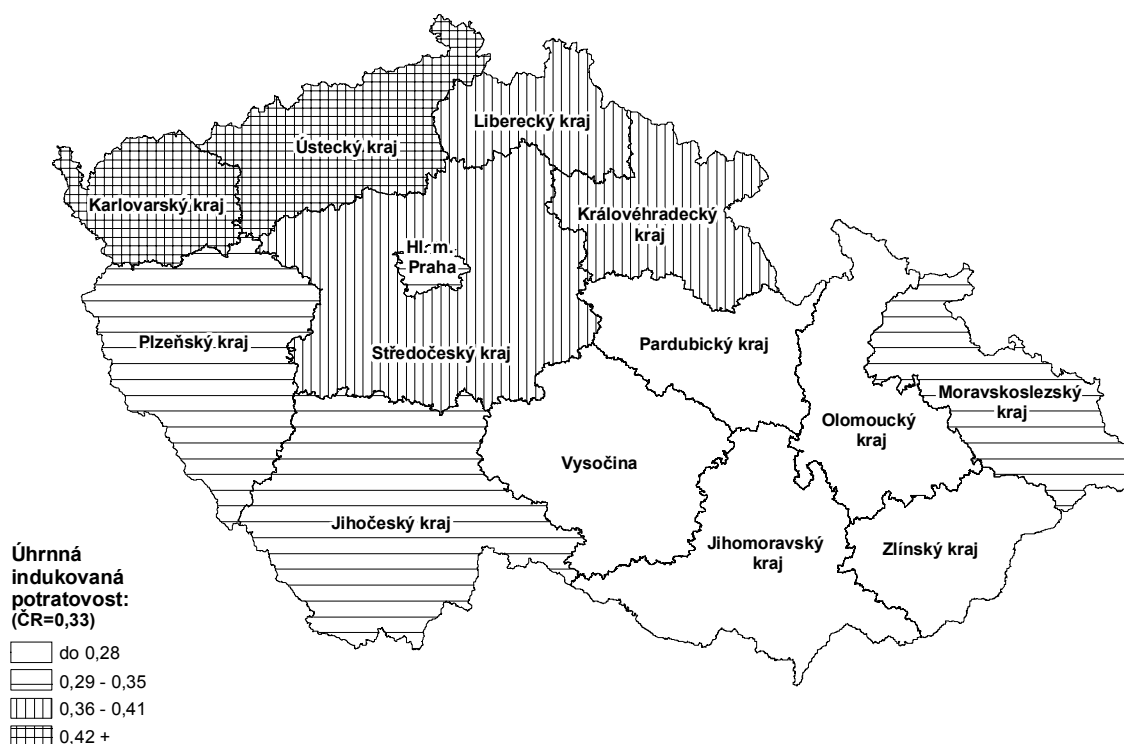
Vývoj indukované potratovosti v posledních dvaceti letech úzce souvisí s rozšířením užívání moderních antikoncepčních prostředků. S výjimkou Středočeského kraje se však neprojevuje významná závislost mezi aktuální intenzitou indukované potratovosti (i dalších souvisejících ukazatelů) a mírou užívání antikoncepčních prostředků. V krajích s nejvyšší intenzitou indukované potratovosti – Ústeckém a Karlovarském – je míra užívání antikoncepčních prostředků (hormonálních a nitroděložních) průměrná, pro Vysočinu platí v tomto případě dokonce negativní korelace. Výrazně nejvyšší podíl žen fertilního věku, které užívají lékařem předepsanou antikoncepci, je v Praze, a Praha přitom vůbec není regionem s nejnižší úrovní indukované potratovosti.

Tab. VIII.14 Úhrnná indukovaná potratovost v krajích, 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
ČR	0,44	0,39	0,35	0,34	0,34	0,34	0,33
Hl. město Praha	0,48	0,44	0,39	0,36	0,36	0,37	0,34
Středočeský	0,45	0,40	0,37	0,35	0,34	0,36	0,37
Jihočeský	0,45	0,38	0,34	0,32	0,31	0,30	0,30
Plzeňský	0,51	0,44	0,41	0,36	0,37	0,38	0,35
Karlovarský	0,59	0,56	0,48	0,48	0,45	0,48	0,42
Ústecký	0,58	0,56	0,48	0,48	0,47	0,50	0,49
Liberecký	0,53	0,46	0,42	0,40	0,39	0,39	0,38
Královéhradecký	0,44	0,46	0,40	0,38	0,39	0,35	0,36
Pardubický	0,34	0,29	0,25	0,24	0,23	0,25	0,23
Vysočina	0,33	0,31	0,28	0,28	0,26	0,27	0,24
Jihomoravský	0,38	0,34	0,30	0,29	0,31	0,28	0,27
Olomoucký	0,39	0,34	0,29	0,28	0,27	0,27	0,25
Zlínský	0,33	0,28	0,25	0,23	0,24	0,24	0,25
Moravskoslezský	0,40	0,34	0,34	0,32	0,33	0,35	0,31

Ukazatel úhrnné indukované potratovosti se od počátku 90. let 20. století snížil ve všech krajích. V novém století byl již pokles pozvolnější, v republikovém pohledu se v letech 2007-2008 dokonce zastavil. V některých krajích však klesající trend pokračoval dále. V úhrnu se v období 2001-2009 míra indukované potratovosti snížila o 26 procent, když největší pokles (o 34 procent) nastal v Jihočeském a Olomouckém kraji, naopak nejmenší (o 17 procent) v kraji Ústeckém, který je v současnosti krajem s jednoznačně nejvyšší mírou indukované potratovosti. Na jednu ženu zde v roce 2009 připadlo 0,49 interrupce, když v kraji s druhým pořadím 0,42 (Karlovarský). V předchozích letech se Ústecký kraj o prvenství dělil, popř. střídal právě s Karlovarským krajem. Pro potratovost v Ústeckém kraji je charakteristická výrazněji mladší struktura žen podstupujících indukovaný potrat.

Obr. VIII.11 Úhrnná indukovaná potratovost v krajích, 2009

ÚMRTNOST

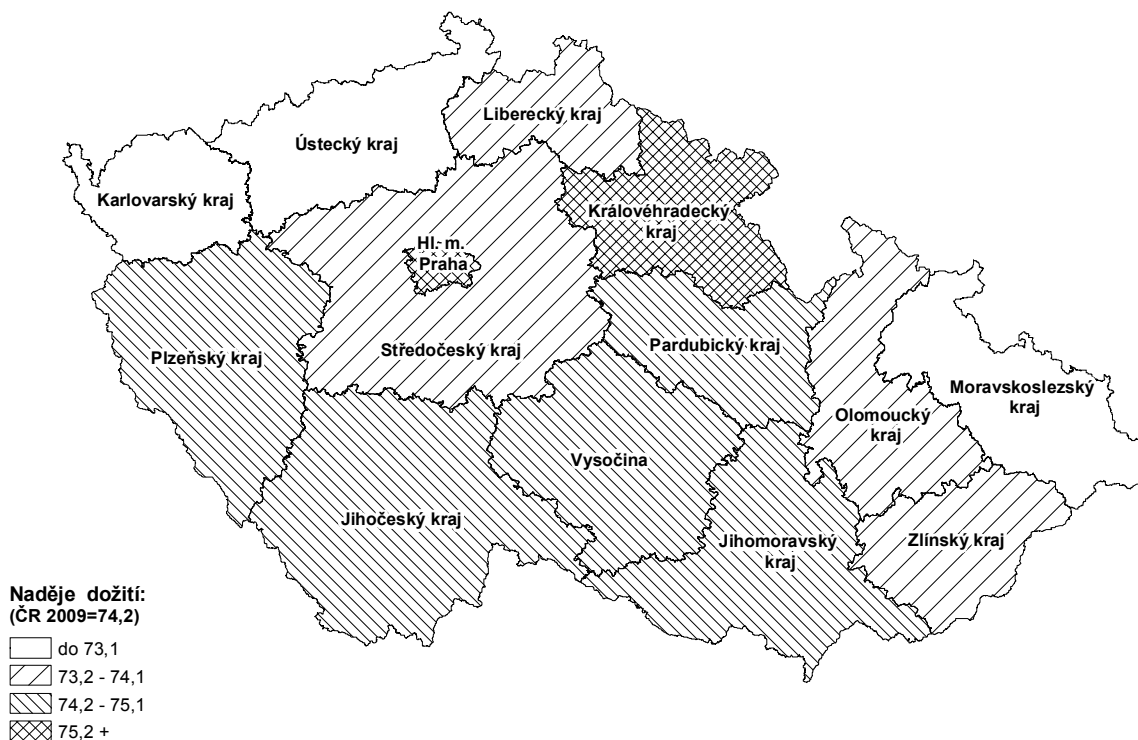
Hodnocení územní diferenciace musí vycházet z ukazatelů, které eliminují vliv rozdílů ve věkové struktuře (např. region s vysokým relativním počtem událostí na 1 000 obyvatel nemusí být nutně regionem s vysokou intenzitou sledovaného procesu). V případě úmrtnosti regionální úroveň nejlépe vystihuje ukazatel naděje dožití, který řeší problém rozdílné věkové struktury a zároveň udává i výši úmrtnosti. Vyjadřuje průměrný počet let, který má naději prožít osoba právě x-letá při zachování řádu úmrtnosti sledovaného období. Jedná se o údaj tzv. úmrtnostních tabulek. Z důvodu vyloučení nahodilých výkyvů konstruuje ČSÚ za území krajů úmrtnostní tabulky za dvouletá kalendářní období.

Celkově nejpříznivější úmrtnostní poměry mužů i žen, které vystihuje naděje dožití ve věku 0 let, tedy při narození, jsou dle nejaktuálnějších údajů (období 2008-2009) v hlavním městě, následovaném v případě mužů Královéhradeckým krajem, v případě žen Vysočinou. Nejlepší postavení Prahy je vysvětlováno hustou sítí zdravotní péče a dobře a rychle (důležité zejména při náhlých příhodách) dostupnou kvalitní lékařskou službou. Nemalou roli hraje také příznivá sociální a vzdělanostní struktura obyvatelstva. Naopak nejhorší jsou úmrtnostní poměry pro obě pohlaví v kraji Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském. Územní variabilita celkové intenzity úmrtnosti na úrovni krajů je však nízká, menší u žen než u mužů. Mezi krajem s nejvyšší a nejnižší hodnotou naděje dožití při narození je aktuálně u žen diference 2,3 roku a u mužů 4,2 roku. Větší rozdíly existují mezi muži a ženami v rámci jednoho regionu, kdy pro období 2008-2009 činil rozdíl v jednotlivých krajích 4,6 až 7,1 let.

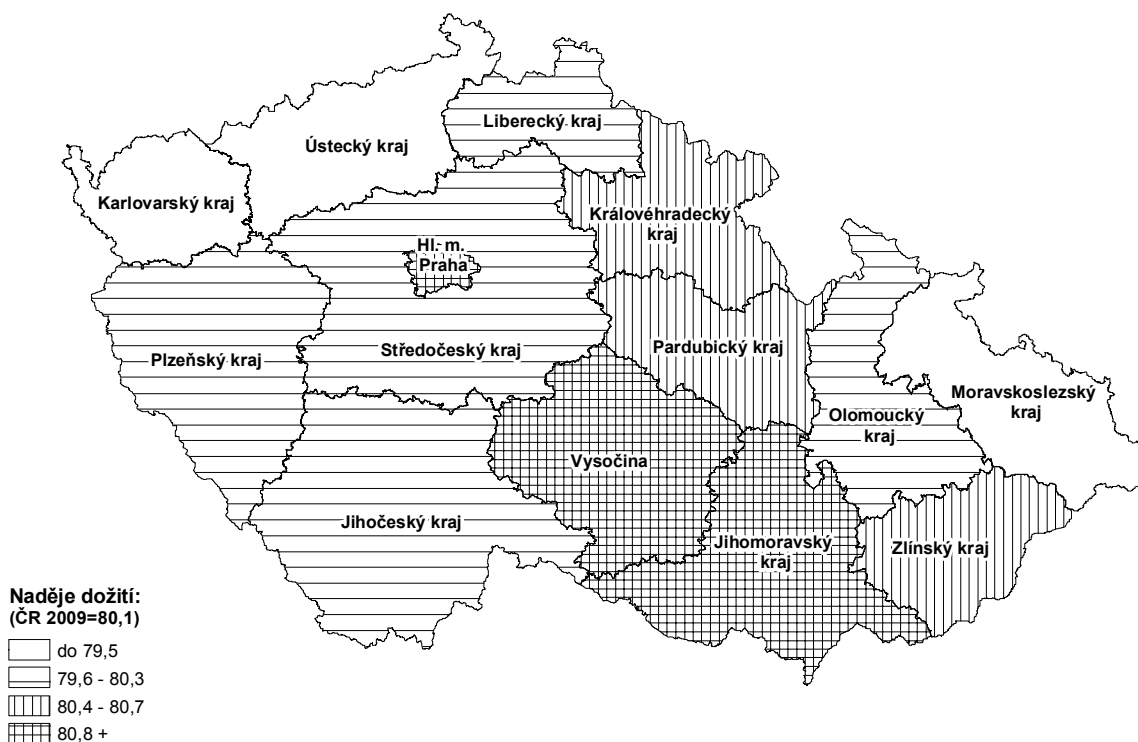
Základní regionální diferenciace úrovně úmrtnosti v ose severozápad – jihovýchod je v čase stálá. Mimo toto rozdělení se vyčleňuje Praha, kraj s nejvyšší nadějí dožití mužů a většinou i nadějí dožití žen. Z časového

pohledu také platí nízká statistická územní diference, neboť intenzita úmrtnosti se v posledních dvou desetiletích snížila ve všech krajích ČR, a to obdobnou měrou.

Obr. VIII.12 Naděje dožití mužů při narození v krajích, 2008-2009

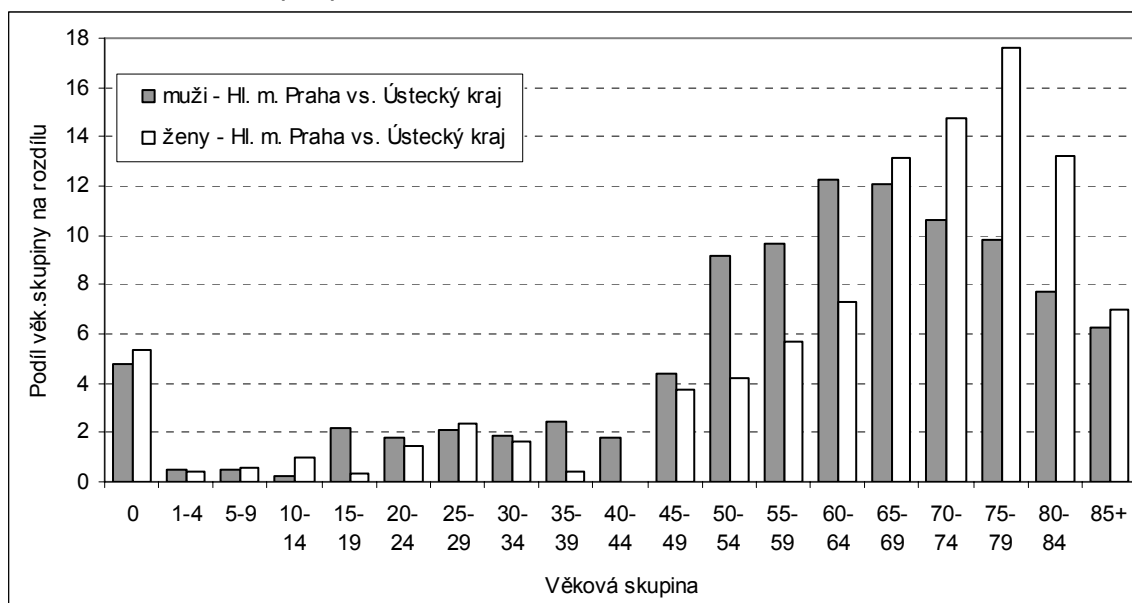
Obr. VIII.13 Naděje dožití žen při narození v krajích, 2008-2009

Tab. VIII.15 Naděje dožití při narození v krajích, 2001-2009

Kraj	2000-2001	2002-2003	2004-2005	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009
Muži							
ČR	72,1	72,0	72,9	73,4	73,7	74,0	74,2
Hl. město Praha	73,5	73,7	74,7	75,2	75,6	75,9	76,2
Středočeský	71,6	72,0	72,4	73,0	73,4	73,8	74,0
Jihočeský	72,3	72,5	73,1	73,7	74,2	74,3	74,5
Plzeňský	72,1	72,3	72,9	73,4	74,0	74,4	74,5
Karlovarský	70,6	71,5	71,9	72,3	72,6	72,8	72,7
Ústecký	70,1	69,7	70,8	71,2	71,4	71,7	72,0
Liberecký	71,2	71,6	72,7	73,0	73,1	73,3	73,9
Královéhradecký	72,5	73,0	73,7	74,4	74,8	75,0	75,1
Pardubický	72,6	72,6	73,2	73,4	73,8	74,2	74,7
Vysočina	72,6	72,8	73,6	73,9	74,4	74,5	74,8
Jihomoravský	72,3	72,5	73,0	73,2	73,5	74,1	74,5
Olomoucký	71,4	72,1	73,0	73,2	73,3	73,5	73,9
Zlínský	71,4	72,0	72,0	72,6	73,3	73,4	73,4
Moravskoslezský	70,3	70,7	71,3	71,9	72,3	72,3	72,4
Ženy							
ČR	78,4	78,5	79,1	79,7	79,9	80,1	80,1
Hl. město Praha	79,0	79,1	80,0	80,4	80,7	80,8	80,8
Středočeský	77,9	78,2	78,6	79,0	79,6	79,8	79,9
Jihočeský	78,4	78,8	79,3	79,5	79,9	80,0	80,1
Plzeňský	78,0	78,5	78,9	79,1	79,6	80,2	80,2
Karlovarský	76,9	77,5	78,1	78,4	78,8	79,0	79,1
Ústecký	76,5	76,9	77,3	77,5	78,1	78,5	78,5
Liberecký	77,9	78,1	78,9	79,5	79,4	79,8	80,1
Královéhradecký	79,0	78,8	79,9	80,1	80,0	80,4	80,6
Pardubický	78,6	78,8	79,5	79,7	79,5	80,0	80,5
Vysočina	78,6	79,2	79,5	80,0	81,1	81,1	81,0
Jihomoravský	79,0	79,3	79,7	79,9	80,3	80,6	80,8
Olomoucký	78,6	78,8	79,5	79,7	79,9	79,9	80,0
Zlínský	78,7	79,0	79,7	79,7	80,2	80,4	80,5
Moravskoslezský	77,8	78,0	78,5	78,8	79,3	79,4	79,4

Pozn.: Údaj za ČR se vždy vztahuje pouze k druhému roku daného období.

Obr. VIII.14 Příspěvky k rozdílu naděje dožití při narození mezi krajem s nejnižší a nejvyšší úrovní úmrtnosti (v %), 2008-2009

Srovnání věkově specifických úmrtností u dvou celků s extrémními hodnotami naděje dožití při narození – Prahy a Ústeckého kraje – ukazuje, že více jak polovinu rozdílu způsobuje vyšší úmrtnost 55-79letých mužů

a 65-84letých žen bydlících v tomto západočeském kraji. Horší úmrtnostní poměry oproti Praze jsou však zde zaznamenávány prakticky napříč celým věkovým spektrem, i u dětí do jednoho roku od narození. Úmrtnost dětí do jednoho roku věku čili kojenecká úmrtnost je specifickou úmrtností, která se hodnotí samostatně, a je považována za důležitý ukazatel socioekonomické úrovně dané země/regionu. Míra kojenecké úmrtnosti v České republice se však již snížila na velmi nízkou úroveň (pod 3 promile) a její vliv na celkovou intenzitu úmrtnosti je prakticky zanedbatelný. Nízké počty zemřelých kojenců v jednotlivých nižších územních celcích však (negativně) ovlivňují srovnání – způsobují výkyvy ve výši mezikrajských rozdílů.

Z pohledu základních tříd příčin smrti je celkový obraz republiky přirozeně nejvíce tvořen úmrtností na nejčtetnější skupinu příčin – nemoci oběhového systému, která představuje polovinu všech úmrtí. Nejnížší úmrtnost na onemocnění oběhové soustavy je charakteristická pro populaci Prahy, Vysočiny, Jihomoravského, Plzeňského a Pardubického kraje. Opačná situace platí pro severozápadní Čechy (Ústecký, Karlovarský kraj), Moravskoslezský kraj, v případě mužů také pro Zlínský, u žen pro Středočeský kraj. Na severozápadě Čech je také nejvyšší úmrtnost na nádorová onemocnění a tato oblast je typická i vysokou úmrtností na vnější příčiny.

Z hlediska příčin smrti jsou v Praze nejvyšší hodnoty nadějí dožití při narození mužů a žen dány zejména výrazně podprůměrnou úrovní úmrtnosti na nemoci oběhového systému. Ta byla v roce 2009 v případě mužů o čtvrtinu nižší než byl republikový průměr, v případě žen o pětinu. Příznivá situace pro muže s bydlištěm v Praze platí i pro úmrtnost na další nejčtetnější třídy příčin smrti, kterými jsou novotvary (druhá nejnížší úroveň úmrtnosti v roce 2009, po Olomouckém kraji), poranění a otravy (druhá nejnížší úroveň úmrtnosti v roce 2009, po kraji Vysočina), i na nemoci dýchací soustavy. U žen se podprůměrné hodnoty dále vyskytovaly u vnějších příčin (mezi kraji třetí nejnížší) a onemocnění dýchacího systému (5. místo). V případě nádorových onemocnění u žen patří Hlavní město Praha naopak mezi regiony s vyšší úmrtností (12. místo v roce 2009). Ústecký kraj, kraj na opačném konci žebříčku v celkové úrovni úmrtnosti, se vyznačuje ze všech krajů úplně nejvyšší úmrtností na nejčtetnější skupinu příčin úmrtí (kardiovaskulární nemoci). Poslední, resp. předposlední (u mužů) místo zaujímal v roce 2009 také v případě úmrtnosti na novotvary.

Tab. VIII.16 Standardizované* míry úmrtnosti na nejčtetnější třídy příčin smrti v krajích (na 100 000 obyvatel), 2009

Kraj	Muži				Ženy			
	nemoci oběhové soust.	novotvary	nemoci dýchací soust.	poranění a otravy	nemoci oběhové soust.	novotvary	nemoci dýchací soust.	poranění a otravy
ČR	436,0	268,9	63,0	75,2	296,2	150,7	30,9	23,8
Hl. město Praha	329,8	243,3	48,8	61,5	234,0	161,9	28,8	22,4
Středočeský	448,5	294,0	53,5	66,8	320,0	156,1	24,8	23,7
Jihočeský	429,5	276,8	60,2	76,7	298,1	149,4	40,2	26,0
Plzeňský	415,2	267,3	74,4	70,6	294,7	160,5	37,0	24,9
Karlovarský	473,0	332,4	74,7	88,2	323,8	165,0	42,7	32,9
Ústecký	546,1	305,4	76,2	86,9	345,6	169,0	32,0	27,2
Liberecký	450,2	277,5	52,2	86,7	306,7	155,7	23,8	24,9
Královéhradecký	439,6	260,6	65,6	76,9	304,5	144,5	32,9	26,0
Pardubický	415,9	255,1	77,7	70,4	267,7	128,4	42,8	23,4
Vysočina	411,9	250,7	77,1	60,3	289,0	136,3	35,6	18,8
Jihomoravský	413,1	252,8	61,3	69,1	284,3	140,5	25,8	22,7
Olomoucký	447,8	240,9	60,0	88,2	298,2	146,3	32,1	24,4
Zlínský	473,7	250,8	49,8	87,2	302,4	130,6	21,6	23,1
Moravskoslezský	492,4	281,7	72,0	85,6	319,9	153,0	32,1	22,1

* pro standardizaci použit evropský standard WHO

MIGRACE

Významným procesem ovlivňujícím demografickou situaci jednotlivých regionů je migrace. V případě územních celků se na ní podílí jak zahraniční migrace, tak také migrace vnitřní, tzn. stěhování v rámci republiky. Stěhování se v demografické statistice ČR rozumí změna obce trvalého bydliště osoby na území ČR nebo přes hranice ČR. Od roku 2001 je do statistiky vnitřního i zahraničního stěhování zahrnut také pohyb cizinců, kteří jsou v ČR na základě jednoho z typů dlouhodobého pobytu.

V roce 2009 byla celková bilance republiky stěhování kladná, i když přírůstek byl výrazně menší než v předchozích dvou letech. Na úrovni krajů bylo zahraniční migrací získových celkem 12 krajů, nepatrnou

ztrátu zaznamenal jen kraj Královéhradecký a Moravskoslezský. V součtu s vnitřní migrací byla situace nepříznivá již ale celkem v polovině krajů, v přepočtu na obyvatele nejméně v Karlovarském a Moravskoslezském kraji. Naopak nejvíce obyvatel získala v loňském roce migrací Praha a Středočeský kraj. Ale zatímco Hlavní město získává obyvatele zahraniční migrací, Středočeský kraj zejména migrací vnitřní. Nicméně, tento region je i pro cizince jeden z nejméně atraktivních, resp. po Praze druhý nejméně atraktivní.

Tab. VIII.17 Absolutní a relativní přírůstky stěhováním v krajích, 2009

Kraj	Absolutně			Na 1 000 obyvatel		
	saldo vnitřní migrace	saldo zahraniční migrace	celkové saldo migrace	saldo vnitřní migrace	saldo zahraniční migrace	celkové saldo migrace
ČR	x	28 344	28 344	x	2,7	2,7
Hl. město Praha	-2 474	16 166	13 692	-2,0	13,0	11,0
Středočeský	11 188	3 157	14 345	9,0	2,5	11,6
Jihočeský	173	582	755	0,3	0,9	1,2
Plzeňský	621	1 062	1 683	1,1	1,9	2,9
Karlovarský	-1 922	880	-1 042	-6,2	2,9	-3,4
Ústecký	-1 911	1 489	-422	-2,3	1,8	-0,5
Liberecký	-160	969	809	-0,4	2,2	1,8
Královéhradecký	-358	-110	-468	-0,6	-0,2	-0,8
Pardubický	-281	784	503	-0,5	1,5	1,0
Vysočina	-1 164	392	-772	-2,3	0,8	-1,5
Jihomoravský	483	2 515	2 998	0,4	2,2	2,6
Olomoucký	-1 001	476	-525	-1,6	0,7	-0,8
Zlínský	-440	103	-337	-0,7	0,2	-0,6
Moravskoslezský	-2 754	-121	-2 875	-2,2	-0,1	-2,3

Pozitivní, a ze všech krajů nejvyšší, je z pohledu absolutních čísel bilance stěhování pro Středočeský kraj i Prahu typická, stejně jako ztrátovost pro Moravskoslezský kraj, za kterou stojí úbytky obyvatel vnitřním stěhováním. Úbytky vnitřní migrací jsou nyní pravidelně zaznamenávány také na severu a severozápadě Čech, ztrátové jsou také moravské kraje (v roce 2009 výjimečně vykázal zisk Jihomoravský kraj), Vysočina a východní Čechy, vyjma Pardubického kraje, kde není v posledních letech v tomto ohledu patrný jednoznačný trend. Velikost salda se však pohybuje v nízkých hodnotách.

Zisky zahraniční migrací byly po roce 2001 charakteristické pro všechny kraje (až na několik málo výjimek) a rostl podíl cizinců v populaci jednotlivých krajů. Mezi kraji však existují rozdíly v atraktivitě pro cizince různých státních občanství. Nejpočetnější skupina cizinců na našem území – občané Ukrajiny – přicházejí zejména do Prahy, v o něco menší míře také do Středočeského a Jihomoravského kraje. Praha je také přitažlivá pro občany dalších států, např. bývalého Sovětského svazu jako je Rusko či Moldavsko, USA i Vietnamu. Vietnamci v hojnějším počtu míří také na severozápad Čech.

Tab. VIII.18 Podíl cizinců a saldo zahraniční migrace podle státního občanství v krajích, 2009

Kraj	Podíl cizinců na kraj (%)*	Podíl cizinců v kraji (%)**	Saldo zahraniční migrace podle státního občanství							
			celkem	Ukrajina	Rusko	Spojené státy	Vietnam	Slovensko	Moldavsko	jiné
ČR	100,0	4,1	28 344	8 051	4 106	2 454	2 269	1 442	1 338	8 684
Hl. město Praha	34,2	11,9	16 166	3 141	2 655	2 156	436	1 552	407	5 819
Středočeský	13,5	4,7	3 157	1 263	379	55	325	-186	190	1 131
Jihočeský	3,6	2,4	582	217	50	27	114	-18	35	157
Plzeňský	6,4	4,8	1 062	476	22	7	212	170	102	73
Karlovarský	4,5	6,4	880	104	368	9	156	75	3	165
Ústecký	7,4	3,8	1 489	387	228	6	281	40	13	534
Liberecký	4,0	3,9	969	392	90	7	98	50	177	155
Královéhradecký	3,5	2,7	-110	348	28	16	50	-149	54	-457
Pardubický	2,8	2,3	784	279	29	20	39	110	81	226
Vysočina	2,0	1,7	392	150	18	9	72	-29	50	122
Jihomoravský	8,5	3,2	2 515	1 036	149	90	218	219	185	618
Olomoucký	2,2	1,5	476	84	19	18	26	150	25	154
Zlínský	1,9	1,4	103	53	24	7	48	-150	14	107
Moravskoslezský	5,5	1,9	-121	121	47	27	194	-392	2	-120

* podíl cizinců v kraji z celkového počtu cizinců v ČR k 31. 12. 2009 (zdroj: Ředitelství služby cizinecké policie ČR)

** podíl cizinců v obyvatelstvu kraje (k 31. 12. 2009)

Tab. VIII.19 Absolutní přírůstky stěhováním v krajích, 2001-2009

Kraj	2001	2003	2005	2006	2007	2008	2009
Saldo vnitřní migrace							
ČR	x	x	x	x	x	x	x
Hl. město Praha	-2 023	484	-2 437	-396	297	-6 811	-2 474
Středočeský	5 341	4 848	10 163	9 846	10 240	15 012	11 188
Jihočeský	456	114	-38	104	84	177	173
Plzeňský	337	419	514	426	1 704	2 383	621
Karlovarský	-626	-1 262	-1 543	-1 318	-1 139	-2 065	-1 922
Ústecký	-260	30	-1 026	-1 973	-1 934	-1 650	-1 911
Liberecký	32	-232	-77	-79	-300	-362	-160
Královéhradecký	-223	-297	-208	-686	-1 486	-780	-358
Pardubický	100	47	-107	209	233	199	-281
Vysočina	-236	-498	-370	-762	-1 158	-1 088	-1 164
Jihomoravský	-612	-571	-873	-1 151	-1 296	-244	483
Olomoucký	-85	-479	-786	-778	-1 584	-1 392	-1 001
Zlínský	171	-421	-449	-545	-563	-568	-440
Moravskoslezský	-2 372	-2 182	-2 763	-2 897	-3 098	-2 811	-2 754
Saldo zahraniční migrace							
ČR	-8 551	25 789	36 229	34 720	83 945	71 790	28 344
Hl. město Praha	-4 806	6 590	14 206	6 656	22 687	25 855	16 166
Středočeský	-484	4 690	4 611	6 626	14 264	10 861	3 157
Jihočeský	-362	1 115	2 354	1 934	2 498	2 079	582
Plzeňský	-398	1 594	1 797	2 698	4 386	5 570	1 062
Karlovarský	114	1 499	1 198	1 421	3 468	2 480	880
Ústecký	277	2 042	2 292	1 849	8 875	5 139	1 489
Liberecký	-541	1 048	1 501	1 499	2 718	2 814	969
Královéhradecký	-489	344	1 583	2 161	3 519	2 360	-110
Pardubický	-598	-386	1 105	1 434	2 841	2 921	784
Vysočina	-117	1 013	1 292	1 300	2 697	2 054	392
Jihomoravský	-852	3 423	1 901	3 511	8 670	4 922	2 515
Olomoucký	-238	826	820	1 381	3 008	1 053	476
Zlínský	-289	355	480	556	1 314	941	103
Moravskoslezský	232	1 636	1 089	1 694	3 000	2 741	-121
Celkové saldo migrace							
ČR	-8 551	25 789	36 229	34 720	83 945	71 790	28 344
Hl. město Praha	-6 829	7 074	11 769	6 260	22 984	19 044	13 692
Středočeský	4 857	9 538	14 774	16 472	24 504	25 873	14 345
Jihočeský	94	1 229	2 316	2 038	2 582	2 256	755
Plzeňský	-61	2 013	2 311	3 124	6 090	7 953	1 683
Karlovarský	-512	237	-345	103	2 329	415	-1 042
Ústecký	17	2 072	1 266	-124	6 941	3 489	-422
Liberecký	-509	816	1 424	1 420	2 418	2 452	809
Královéhradecký	-712	47	1 375	1 475	2 033	1 580	-468
Pardubický	-498	-339	998	1 643	3 074	3 120	503
Vysočina	-353	515	922	538	1 539	966	-772
Jihomoravský	-1 464	2 852	1 028	2 360	7 374	4 678	2 998
Olomoucký	-323	347	34	603	1 424	-339	-525
Zlínský	-118	-66	31	11	751	373	-337
Moravskoslezský	-2 140	-546	-1 674	-1 203	-98	-70	-2 875

Měřeno objemem migrace je interregionální migrační výměna nejintenzivnější mezi hlavním městem a Středočeským krajem ve směru z Hlavního města Prahy (16,3 tis. pohybů v roce 2009). Z mezikrajských pohybů je dále významná výměna mezi Prahou a jejím zázemím i v opačném směru, ale i z ostatních krajů do hlavního města. V roce 2009 měla Praha s výjimkou Středočeského kraje kladné saldo stěhování se všemi ostatními kraji republiky, Středočeský úplně se všemi. Početnou skupinou migračních pohybů uvnitř České republiky jsou také změny obce bydliště v rámci Středočeského kraje (20,1 tis.).

Tab. VIII.20 Vnitřní stěhování mezi kraji a v rámci kraje, 2009s

Kraj vystěhování	Kraj přistěhování													
	Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Hl. město Praha	54 196	16 295	1 042	957	322	1 341	734	786	498	442	728	209	221	376
Středočeský	7 565	20 053	707	784	211	1 231	804	646	545	387	539	166	126	285
Jihočeský	1 112	735	11 140	380	120	192	72	102	107	343	292	90	39	108
Plzeňský	1 201	754	327	9 785	418	318	95	87	73	79	191	66	30	94
Karlovarský	1 078	533	170	846	5 916	534	103	75	52	50	199	46	22	93
Ústecký	2 415	1 685	331	475	376	15 526	803	275	201	123	266	142	94	217
Liberecký	954	928	118	103	91	680	7 082	496	119	68	141	56	51	70
Královéhradecký	1 129	769	112	85	45	223	440	8 466	958	83	222	109	83	135
Pardubický	836	680	96	105	39	129	129	867	7 772	228	437	256	60	91
Vysočina	884	625	390	132	30	164	107	127	299	6 182	969	109	73	102
Jihomoravský	1 498	661	221	174	102	198	142	205	359	788	16 865	560	707	457
Olomoucký	749	420	99	73	36	126	97	141	199	81	874	9 357	537	666
Zlínský	572	310	75	60	20	106	51	52	87	59	827	432	6 919	394
Moravskoslezský	1 484	789	177	180	69	250	138	176	175	116	870	856	562	16 384

Pozn.: Na diagonále jsou uvedeny údaje o vnitřním stěhování mezi obcemi v rámci daného kraje, v Praze uvedeno stěhování mezi urbanistickými obvody.

Na okresní úrovni byly v roce 2009 nejsilnějšími migračními proudy pohyby mezi Prahou a okresy Praha-východ a Praha-západ a mezi Brnem-město a Brnem-venkov, a to v obou směrech. V případě stěhování do velkoměst byl však mezi stěhujícími se vyšší podíl cizinců. Úplně nejvyšší podíl osob s jiným než českým státním občanstvím se pak mezi 15 nejsilnějšími migračními meziokresními proudy vyskytoval v roce 2009 v případě pohybu ve směru Mělník-Hlavní město Praha (69,5 procent).